

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De delectu, & compositione nominum, ad venustandam periodum. Capvt
XIV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

dem precor ab isleem dijs immortalibus, ob eiusdem hominis, consultatum vna cum salute obtinendum. Et, vt vestrae mentes, atque sententiae, cum populi Romani voluntate, suffragijsque consentiant, eaque res vobis, populoque Romano pacem, tranquillitatem, otium, concordiamque adferat: Et ex eo licet videre, quae sit iusta periodi amplificatio, habenda enim est ratio perspicuitatis, nec multa sunt cum obscuritate promiscue agglutinanda, Cauendum quoque, ne dum amplificationis studio abducimur, periodus in nimiam magnitudinem exerceat, nisi forte sit distributio, aut enumeratio, & similes amplificationis figurae.

De delectu, & compositione nominum, ad venustandam periodum.

CAPVT XIV.

Cic. 3. de
or. n. 169.

A Genunc, quoniam protrahenda periodi rationem habes, quaeramus venustandae modum, is autem est duplex, in delectu scilicet, & compositione verborum: legenda sunt, vt praecipit Cicero, consonantia, graua, lenia, nitida.

Consonantiora sunt superlatiua positiuus in graui praesertim genere dicendi: vt pro lege Manil. [Quamquam mihi frequens conspectus vester multo iucundissimus, hic autem locus ad agendum amplissimus est visus, Quiritites.

Item verbalia praestant plerumque, vt, *Dominatrix animi cupiditas*, consonantius est, quam si *dominam* dicas, *regnatorem Asia* grauius protulit Virgilius, quam *regem*.

Ad summum composita, vt grandiora sunt, sic vocaliora, pro Roscio Amer. [Parentum poenas a conseceleratissimis filiis repetunt. Sic, constuprate, permouere, excruciare, meliora sunt, quam stuprare, mouere, cruciare.

Grauiora sunt, quae maiorem vim, aut bonitatis, aut malitiae ostendunt, quaeque magis aut prodesse, aut nocere videntur.

Leniora sunt, si videntur sordida, & abiecta, licuit Martiali inquinato vocabulo vti, quod Cicero melius expressit per detractio- nem confecti, consumptique cibi, nolo dici, morte Africani castratam esse Rempub. nolo

stercus curiae dici Glauciam, quamuis sit simile, tamen est vtrobius deformis cogitatio similitudinis.

Hae vbi lecta fuerint vocabula, magno deinde artificio sunt coniungenda: siquidem felicissimus est dicendi modus, cui rectus ordo, aut apta iunctura, & cum his numerus, oportune cadit: quod si negligatur, plurimum de oratione detrahitur suauitatis. Sex vitia contra compositionem notat Cicero.

Primum est concursus, & hiatus vocalium, quae vastam, & incomptam orationem reddunt, vt; *Vacca aena amantissima*, Et, *Ego omni officio*, quanquam Ciceronianum est, sed in familiari colloquutione toleratur.

Secundum eiusdem litterae nimia assiduitas, quae rixetur in orationis commissura, vt; Rex Perfarum Xerxes pontum pedibus pertransiit. Aspera sane, & iniucunda haec oratio, propter asperos consonantium concursus: melius, si quis ita commutet; [Xerxes opulentissimus Rex Perfarum, cum in Graeciam venire decreuisset, super Hellespontum fabricato ponte, pedibus ipsum mare pertransiit.

Tertium, eiusdem verbi nimia assiduitas, vt; Nam cuius rationis ratio non extet, ei rationi ratio non est fidem habere.

Quartum, nimis crebra Homeoptota, vt; Veniunt flentes, plorantes, lachrymantes, obtestantes.

Quintum traiectio verborum, & transpositio inconcinna, quo in vitio est Lucilius poeta, vt saepe, tum in hoc versiculo:

Has res ad te scripsit Lucius missus Aeli.

Nec mirum, si stans pede in vno trecentos versus similes componebat. Affectata est autem ista compositio Mecenatis, *inter sacra mouit aqua fraxinos*, & ideo peruersa.

Sextum, longa verborum continuatio, & nimis proluxa periodus, quae & auditoris aures, & oratoris spiritum ledit, nisi tamen necessaria videatur aliquando perigraphae, quae est excessus supra iustam periodum, propter multiplicem partium enumerationem.

His adde amphibologiam orationis, & collidentia nomina, vt, *res eius a vna*, & multa monosyllaba leuius substantia, & si quae ex postrema syllaba antegressae dictionis, ac prima consequentis fiat nominis deformitas.

Ordo, & collocatio.

Ordo, & collocatio verborum hoc exigit, vt in simplicibus leuiori postponatur graui-

us, cum oratio amplificatur, cum imminuitur; grauioribus leuiores succedant. Sic 2. Philipp. Tu istis faucibus, istis lateribus, ista gladiatoria totius corporis firmitate.

Secundò, vt rerum naturalis ordo, & dignitas seruetur, Nam viros, & foeminas, diem & noctem, ortum & occasum dicas potius, quam secus.

Tertiò, ne permutato ordine, quaedam sint superuacua, vt, *filius, priuignus*, Dionysius Halicarnassensis, hæc nimis quidè accuratè & minorè initio obseruauerat, nam nomina verbis semper anteponenda, verba aduerbijs censebat, & hoc confirmat Homeri, testimonijs, *ἀνδρά μοι ἐνεπε μούσα ποπλότροπον & μίνυν, ἀεὶς δὲ, & κτῆνε ἕπετροφάην*. Sed propter alias obseruationes sententiam mutauit.

Obseruationes in Cicerone.

CAPVT XV.

Nequè verò sunt contemnendæ obseruationes, quæ ex Cicerone afferuntur.

Prima, Ablatiuus absolutè positus, aut ante verbum, aut initio ponendus. [Stulti autem, malorum obseruante memoria torquentur: sapientes bona præterita renouata delectant.] Initio, vt, [Re inuilecta in verborum vsu faciles esse debemus, 4. Tusc. n. 19.]

Secundò, Adiectiuum dissyllabum substantiuo plurium syllabarum postponitur elegantius. Cicero de Oratore: [Quid enim est maius, quàm cum tanta sit inter oratores bonos dissimilitudo, iudicare, quæ sit optima species, & quasi figura dicendi.] & i. de diuinat. num. 52. [Pythagoreis interdictum putatur, ne faba vescerentur: quæ res habet inflationem magnam.]

Tertiò, adiectiua multitudinem significantia ornatius substantiuis postponuntur, vt, Definitio primùm deprehensio verbo vno, aut addito, aut dempro sæpe extorquetur è manibus, Chari sunt parentes, chari liberi, propinqui, familiares, sed omnes omnium charitates patria vna complexa est.

Quartò, Adiectiuum polysyllabum in fronte orationis, & sine non inueniuntè ponitur, vt Miseri qui sunt inglorij. Et pro *Quin*. Nihil enim facile persuadetur iniucis.

Quinto, adiectiuum à substantiuo positione venuste subiungitur, vt [est omninò patriæ charitas meo quidè iudicio maxima, sed amor, voluntatisque coniunctio plus habet suauitatis.]

Sextò, cognomina interdum proprijs nominibus præponuntur. Sic Marcus Tull. Phalereus Demetrius meo quidè iudicio, præstitit cæteris.

Septimò, cognomen interim à proprio se iungendum, vt, Marcum verò Cethegum. Cic. de Claris Orat.

Octauò, comparatiuus, & superlatiuus postponitur elegantius substantiuo, vt [Cultura animi Philosophia, quæ extrahit vitia radicitus, & præparat animos ad fatum accipiendos, eaque mandat ijs, & vt id ita dicam, ferit, quæ adulta fructus vberimos ferant.] Et 2. Philipp. Intercessoris iniquissimi beneficio obtinuit.

Nonò, comparatiuus initio orationis vstitè ponitur. Idem finem periodi decorat, atque exornat. Quintilianus. Decentior equus, cuius stricta sunt illa, si idem velocior. Et Tusc. 5. Nihil visum est illo planè iucundius.

Decimò, Nomina propria, & ea polysyllaba periodi initium honestant, vt Neoptolemus ille quidem, & Antiochiam locum nobilem.

Vndecimò, nominibus proprijs, quod auditum est ad laudem, aut vituperationem, id est sæpius proponendum. Tantus amator secreti Demosthenes.

Duodecimò, in pronomibus, vt satis est comprobatum illud, refert rem prius dictam, hoc posterius.

Nullus, elegantius substantiuo postponitur. Sic apud Ciceronem. Ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla datur. Et in epistolis maius mihi dare beneficium nullum potes.

Pronomen primitiuum participio, & nunquam nomini adiectiuo postponitur: vt, Pythagoras non sapientem se, vt qui ante eum fuerunt, sed studiosum sapientiæ vocari voluit.

Tertiodecimò, verbum modi finiti, quod multis syllabis constat, in orationis principio non ineleganter ponitur: vt, Solet in mentem venire illius teporis: & excitat eos magnitudo, & varietas.

Decimoquartò, Item finem sæpius implet, & venustat. Sed tamen errant, qui semper ultimo,